

Els darrers batecs del tèxtil a Mollet del Vallès: Shappe-tex (Texlene) i La España Industrial

M. Carme Macià Gràcia*

Resum

Ja en plena crisi del tèxtil, es van instal·lar a Mollet del Vallès dues empreses de tipologia mitjana procedents del Barcelonès. Una era Texlene SA, relacionada amb la Seda de Barcelona, l'altra, La España Industrial SA, una de les més emblemàtiques de la història tèxtil de Catalunya i que després de moltes dificultats intentava una nova etapa amb un canvi d'ubicació. Totes dues coincideixen en què varen finalitzar l'activitat a Mollet el mateix any, el 1981. Les raons perquè aquestes empreses sense cap relació amb Mollet s'hi establissin eren les bones comunicacions i l'existència d'aigua, però també hi va haver factors concrets i específics de cadascuna.

Paraules clau: Texlene SA, Shappe-tex, La España Industrial, crisi tèxtil.

1. Texlene SA

Texlene era molt coneguda en les dècades dels seixanta i setanta del segle XX. Nombroses persones de Mollet i rodalies hi van treballar i algunes en poden donar testimoni. Estava situada en el polígon industrial Can Prat, al c/Bilbao, 77-85. En ser un negoci que es formava vinculat a la Seda de Barcelona, podia haver triat un terreny més a prop d'aquesta empresa, en polígons dels Baix Llobregat o del Barce-

lonès, però els preus l'any 1961 eren més elevats en aquest emplaçaments que al Vallès Oriental. Un altre motiu era el relatiu al personal; calia evitar la concentració excessiva de treballadors en moments en què la crisi propiciava la conflictivitat laboral, més alta en les indústries properes als grans nuclis urbans. També es va donar el fet que a Mollet van trobar bones perspectives per contractar personal tècnic especialitzat, del tot imprescindible pel tipus de producció prevista.

El director general dels primers anys va ser Ricardo Fiol Bach-Esteve, designat per la Seda de Barcelona SA, d'on procedia. Ell mateix fa constar l'existència de la fàbrica des d'abans del 7-3-1962, en una instància dirigida a l'Ajuntament el 1966 en la qual sol·licita la concessió de la llicència municipal. El director d'instal·lacions i manteniment i mà dreta de Fiol en el vessant tècnic va ser Enric Aguilar Vilaró, enginyer industrial, fill i veí de Mollet, recentment traspassat.

El 30-5-1963 Ricardo Fiol demana a l'Ajuntament autorització per instal·lar una indústria de torçar i texturar fils de fibres sintètiques, amb el nom de Fibras Texturadas SA. En el document s'adjunta la memòria on detallen les característiques del procés industrial, la producció, els objectius, el personal i es preveu el potencial econòmic i social

per a la població de Mollet, així com altres dades complementàries¹.

L'objectiu principal del procés era la manipulació de fibres sintètiques en forma de fil continu per a la transformació en fils elàstics, preparats per a la utilització en la indústria tèxtil de sintètics. La primera matèria procedia de la Seda de Barcelona de la qual n'era filial, amb participació de Perlofil SA i Burlington Indústries (aquesta, d'un important grup tèxtil nord-americà). El detall del procés industrial n'incloïa dos: 1r el torçat i 2n el texturat. El primer consistia a aplicar als fils procedents de la indústria proveïdora, un nombre específic de torsions que li conferissin una resistència suficient per ser utilitzats en la indústria tèxtil; també se submergien a l'acció del vapor per fixar-los i estabilitzar-los i així quedaven llestos. El segon procés consistia en sotmetre el fil en una sola màquina a una operació de falsa torsió i fixat tèrmic amb el què s'aconseguia dotar-lo d'una forta elasticitat per ser utilitzat en teixits elàstics.

El nombre de màquines amb diferents funcions era de 37, valorades en 12.600.000 pessetes. Les matèries primeres eren fils sintètics de poliamida i de polièster en una previsió de 30.000 kg. cada mes. A l'apartat energètic es preveia un consum de fuel-oil de 25.000 litres mensuals; l'energia motriu era l'electricitat amb un grup electrogen per possibles talls de corrent, i també preveien fer servir aigua extreta d'un pou d'un terreny propi annex a la fàbrica, amb un consum estimat de 50 litres/minut.

La previsió de personal inicial era de 59 persones, tres a les oficines i la resta a la fàbrica i tres torns, ja que el procés, per les característiques, obligava a ser continu durant gairebé tot l'any. Durant els anys setanta, la plantilla va arribar a ser de 300 persones. La pro-

ducció estimada era de 240.000 kg/any, de fil torçat i 120.000 Kg/any, de fil texturat.

En un altre punt remarquen la rellevància que la fàbrica pot significar per a Mollet: a part de la creació de nous llocs de treball, preveuen grans possibilitats d'expansió en poc temps, i es poden convertir, afirmen, en una de les indústries referents en aquest àmbit a tot Catalunya, la qual cosa implicava per a Mollet una font de riquesa i prestigi industrial. "Aparte de la creación en Mollet de nuevos puestos de trabajo, este tipo de industria, cuyas posibilidades de expansión son muy elevadas, hacen preveer que en un plazo no muy lejano, pueda convertirse en una de las industrias de torcidos y texturados más importantes de la región catalana, lo que determinaría no solo una fuente de riqueza para Mollet, sino que también podría contribuir al prestigio industrial, hoy ya consolidado de la ciudad." Però els fets no van anar per aquí i aquestes previsions van quedar en un mer desig.

L'any 1966, en una sol·licitud d'ampliació, es detallen 29 màquines per fer diferents funcions del procés que se sumaven a les existents; el personal també s'amplia en sis persones. Del 1967 al 1970 es demanen permisos per obres de millora: la construcció d'un menjador per al personal, la instal·lació d'aire condicionat i d'un ascensor... i encara hi ha sol·licituds per obres fins el 1974.

L'empresa va iniciar la seva activitat amb el nom de Fitex SA, fins l'any 1966, amb ampliacions documentades el 1965 i 1966. A partir d'aquest any apareix com a Schappe-tex SA fins el 1973, en què hi ha un nou canvi de nom i queda com a Texlene SA. Amb la denominació de Schappe-tex SA hi ha la societat La Seda de Barcelona i una empresa suïssa anomenada "Schap-

¹ Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès (AHMMMDV) dossier Texlene SA

Figura 1. Logo de Texlene

pe”, que aportava l’assessorament tècnic. Quan aquesta associació acaba l’any 1975, es modifica el nom pel de Texlene SA².

Tenim el testimoni d’algunes persones que van treballar-hi, una d’elles, Ana M. Pérez Sánchez. Hi va entrar el juliol de 1970, i la seva primera feina consistia en posar els fils en cons. Feia una jornada de 8 hores i treballava algun festiu de forma obligatòria. Recorda que era una feina fatigosa, que cada dona portava tres o quatre màquines i que hi treballaven més homes que dones. Explica que cap el 1978, l’empresa estava en crisi i va iniciar una reestructuració de personal, amb l’opció d’anar a La Seda de Barcelona, però ella va preferir marxar.

Un altre testimoni és Ramon Buxés Nicolàs. Va entrar-hi el 1967 i també feia cons; després passà al laboratori on va treballar fins el 1979. Explica que van arribar a ser unes 120 persones en tres torns diaris i només paraven dos dies a l’any. Els homes portaven les màquines de texturar i les dones repassaven els cons i els posaven en caixes. Les remuneracions eren més aviat altes en comparació al que es cobrava a l’època; ell cobrava 2.500 pessetes al mes i els punts per cada fill.

Tots dos coincideixen en la vivència d’una vaga important durant els anys setanta, de la qual se’n va fer ressò tota la premsa catalana. Aquesta vaga marcà un punt d’inflexió a l’esdevenir de l’empresa. Els fets van passar entre

el dilluns 13 de novembre de 1972 i el dissabte 18. El conflicte es va iniciar mentre s’estaven negociant peticions de millora de condicions de treball i d’augment de sou, amb aturades intermitents. L’empresa va respondre amb l’acomiadament d’un treballador i l’amenaça de sancions a 60. Tota la plantilla es va tancar a la fàbrica (eren uns 300 treballadors). El dimecres 15, el sindicat Comissions Obreres va distribuir uns fulls volants on explicava les accions que havien fet d’aturada i ocupació, i la intenció de mantenir una actitud de lluita enfront el que consideraven una posició repressiva de l’empresa.

Després de la intervenció policial, els treballadors van sortir sense incidents, el dimecres 17 a les 11 de la nit. L’endemà, dijous, a les 9 del matí, un grup d’uns 200 treballadors es van tancar a l’església fins a 2/4 de 5 de la tarda (amb el rector de mitjancer s’havia negociat amb la policia la sortida sense represàlies). El mateix rector Pere Vivó i el vicari Josep Pausas van divulgar una nota amb data 18 de novembre, dirigida a la comunitat cristiana de Mollet, on explicaven la seqüència del tancament de forma objectiva, sense fer-ne cap valoració, però sí fent referència a la inviolabilitat dels temples davant el poder civil i a l’acció de l’Església a través de la Història, de donar asil i cobertura a qui ho demanés.

Ramon Buxés puntualitza que en aquesta vaga, la producció no va parar del tot. La direcció va reunir els comandaments i els va comunicar que si arribava a parar del tot, haurien de tancar. En veure que els hi anava la continuïtat de la feina, van decidir mantenir la producció més important, mentre la totalitat dels obrers secundaven la vaga. Aquest fou l’inici d’un procés de protestes i aturades que s’anà repetint pe-

² Fitex SA és l’abreviació de Fibras texturadas SA, tot i que entre la població va seguint parlant de “la Schappe-tex” i també “la Terlenka”

riòdicament i que, afegit a la crisi que ja patia el sector, va culminar amb el tancament de l'empresa.

El dia 10-6-1975, Texlene SA, que en aquell moment formava part de la multinacional holandesa Akzo i en consorci amb La Seda de Barcelona, Cyanenka i SAFA, presenta expedient de crisi a la Delegació de Treball, on al·lega que es troba amb un encariment de les matèries primeres i una disminució de comandes com a factors més destacats de la crisi. També presenta un informe econòmic amb pèrdues a l'exercici de 1974. Per tot això demana una reducció de plantilla en més de 60 treballadors dels 140 d'aquell moment.

En una publicació d'aquell any, tres treballadors i un membre del jurat d'empresa, argumenten que els 60 afectats vivien tots a Mollet, excepte un de Barcelona, i que les solucions proposades eren, en primer lloc, la rescissió de contracte sense indemnització ni reconeixement d'antiguitat, per passar a formar part de la plantilla de la Seda de Barcelona o Cyanenka SA, totes dues al Prat de Llobregat (en aquest cas mantenint el sou i algun crèdit per poder canviar de domicili). La segona solució era la rescissió del contracte amb una indemnització de 20 dies per any treballat i el subsidi d'atur. Cap de les dues foren acceptades, la primera, perquè el trasllat portava implícit un canvi de domicili o l'increment en la despesa de temps i diners en viatges. L'altra, perquè aleshores, passar a l'atur ja suposava una dificultat per tornar al mercat laboral, sobretot a la gent de més edat.

Per altra banda, l'advocat que duia la defensa dels treballadors, Alfredo Bienzobas, veia altres motivacions a les que al·legava l'empresa. Esmentava que no hi havia estocs de material als magatzems; que algunes màquines estaven aturades per manca de personal i el compliment de les comandes es feia amb retard; i que el 20% de ma-

tèria primera era subministrat per les empreses que formaven part del consorci. Altres dades significatives per a l'advocat eren el fet que l'any 1973 va haver-hi una adquisició de terrenys a tocar de la fàbrica i de maquinària d'última generació, la qual cosa feia pensar en una expansió. Però el fet que Texlene formés part d'un grup multinacional, era probable, segons Bienzobas, que hagués estat víctima d'un canvi de rumb dirigit des d'Holanda per interessos d'alta política empresarial. El 7-2-1976, la Delegació de Treball dicta sentència favorable als treballadors, no accepta l'expedient de crisi i indica que "la falta de rentabilidad de la empresa no ha sido constatada".

Des de la part empresarial es va seguir amb la política de reajustament de plantilla, (a principis de 1975 s'havia reduït en 74 persones de forma voluntària) i les protestes, vagues i aturades intermitents s'anaven repetint, fet que enraria el clima i la convivència laborals.

Martí Juanola hi va treballar des del 1967 fins el 1981 i ocupava el càrrec de director des del 1975. Va viure de primera mà la situació que va provocar el tancament i explica que la Seda ja feia temps que obstaculitzava de forma indirecta el funcionament de l'empresa de Mollet, probablement, perquè ja no li era rendible i preveia liquidar-la. D'alguna manera, coincideix amb les observacions de l'advocat laboralista. El juliol de 1981, els obrers no van rebre el pagament establert del mes de vacances i això provocà una reacció de protesta que es va materialitzar en un nou tancament de treballadors, aquesta vegada amb el mateix director de forma obligada. Martí Juanola va estar dins la fàbrica en contra de la seva voluntat, durant 24 hores, fins que la policia nacional va intervenir-hi. A partir d'aquest fet, l'empresa va deixar de funcionar i va iniciar els tràmits del tancament.

Amb el nom de Texlene SA, el 22-

12-1981 hi ha un dictamen als arxius del Jutjat número 12 de Primera instància de Barcelona, on es declara la societat propietària en estat de fallida voluntària, amb efectes retroactius a 30 d'octubre del mateix any, la qual cosa implicava l'acabament de tota activitat industrial, així com pagament a creditors i liquidació de béns.

Després del tancament, l'edifici va ser ocupat al cap de poc per una altra empresa de confecció de punt al major i detall, en actiu durant cinc anys. Actualment, l'edifici està enderrocat.

2. La España Industrial SA a Mollet del Vallès

Primera etapa (1847-1972)

L'exemple de L'Espanya Industrial és el paradigma de les empreses que neixen i creixen fruit de l'empenta, la capacitat i l'esperit empresarial dels seus dirigents, la burgesia catalana de segle XIX i que cauen quan fallen aquestes característiques empresarials tot coincidint amb períodes de crisi del sector.

La España Industrial es va constituir a Madrid el 1847 i fou la primera societat cotonera de l'estat espanyol, amb accionistes propers al govern d'Isabel II i els sis germans Muntadas i Campeny, néts de Matias Muntadas i Font, fabricant de draps a Igualada. El 1851, després de la crisi financera de 1848, es van traslladar a Barcelona, al barri de Sants i va arribar a ser la primera empresa industrial catalana, amb una plantilla de 2.500 treballadors l'any 1880 i una trajectòria de 134 anys.

Aquest llarg periple és ple de transformacions i esdeveniments de tot tipus. En el vessant productiu, introdueixen noves tècniques i absorbeixen altres empreses. En l'aspecte social i laboral destaquen visites reials i de presidents de govern, premis internacionals i fets més desgraciats com la mort i assassinat de treballadors per conflictes laborals i alguns intents d'incendi³.

La mort de Josep M. Albert el 1952 marca el punt d'inflexió. Quan es decideix el trasllat a Mollet, el 1966,

Figura 2. La España Industrial. Litografia publicada a "Història Econòmica de la Catalunya Contemporània", 1989, pàg 12 del volum 6. Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

³ El 15-7-1854, en ple conflicte social per causa de les selfactines, mor a trets el contramestre del c/Riereta, Bartomeu Miserachs. El març de 1918 intenten cremar la fàbrica, enmig d'una forta tensió social. El 1921 moren assassinats el segon cap de filatures Joan Perramon i l'escriptor Salvador Miralles, el fill del qual estudiarà per capellà amb l'ajuda de la família Muntadas (FABRE i HUERTAS, 1981)

l'empresa havia patit dues reestructuracions recents, el 1962 i el 1965, i en seguirien dues més el 1969 i el mateix 1972, any del trasllat. Després encara n'hi ha tres més (1977, 1979, 1980) fins el tancament definitiu, moment en què hi treballaven uns 150 empleats.

El juny de 1972, en junta extraordinària s'informa els accionistes de la reestructuració i el trasllat, en termes triomfalistes. El quart punt diu: "... La continuidad de La España Industrial SA es un hecho. Las esperanzas son ya una realidad, con una absoluta confianza en un porvenir lleno de entusiasmo... Ha comenzado una nueva etapa, que habrá de complacer al Consejo y a los accionistas, pues se conseguirán mayores rendimientos a la inversión; al personal, que podrá trabajar mejor; al exigente mercado consumidor, pues los productos serán más variados y de mejor calidad...". Es destaca l'emplaçament dels terrenys adquirits a prop de Barcelona i a poca distància de la carretera de Barcelona a Puigcerdà i la reconversió en una empresa redimensionada, àgil, competitiva i amb futur.

Mollet, segona etapa (1972-1981)

Pel processos d'acabats dels seus productes La España Industrial necessitava grans quantitats d'aigua, i a Mollet tenia la possibilitat d'obtenir-la de forma abundant, factor important en la decisió. Quan van construir l'edifici, van fer el primer pou radial del polígon Can Magre amb un dipòsit on conflueixen diverses mines d'aigua.

La finca on es van instal·lar feia 47.936,82 m², que ocupaven dues naus al Polígon Industrial de Can Magre. A la nau A, de 7.128 m², hi havia la secció de preparació de teixits i els teixits a base de cotó i de fibres artificials. La nau B, de 6.372 m², es destinava a la secció d'acabats, amb operacions de tint i aprest així com preparació de teixits per a enquadernació; també l'empaquetat de peces i el magatzem d'acabats. A la part superior de les dues naus havia espais d'oficines i de serveis. Es calculava que calia una plantilla d'unes 400 persones, a tres torns de 8 hores. La producció prevista era teixits de cotó, vellut i pana destinats a tapisseria; teixits per a enquadernació, fibres sintètiques i paper flocat per a estoigs.

Figura 3. Fàbrica de Mollet el 1973. Fotografia de la nova factoria de Mollet del Vallès. *La Vanguardia*, 31-7-1973

La maquinària fou traslladada des de la fàbrica de Barcelona en un trasllat complex pel nombre i el volum⁴. A la nau de fabricació del teixit hi havia 85 telers, quasi tots amb llançadora, més de 1.200 fusos a les ordidores i bobinadores i la maquinària. A la nau d'acabats, tenyits i estampats hi havia telers Rame, màquines de flocar, calandres, autoclaus, tonedors i la maquinària auxiliar. També hi havia dues calderes de vapor de 5.000 Kg/h cadascuna, amb els corresponents dipòsits de combustible i el tractament previ de l'aigua, compressors, tallers de reparacions entre d'altres equipaments, que donaven suport als processos de fabricació i acabats. La inversió feta era de 82 milions de pessetes, que incloent els terrenys donava una valoració total estimada d'un patrimoni de 120 milions de pessetes⁵.

Joaquín Labuena Torres⁶, com a director gerent de La España Industrial demana permís a l'Ajuntament de Mollet per obrir la fàbrica (1-6-1971). La indústria estava classificada com a molesta (per sorolls i vibracions, típic del tèxtil), insalubre (pel vessament d'aigües residuals tòxiques), nociva i perillosa. Les mesures correctores, a més de les preventives contra incendis, consistien en instal·lar suports aïllants de terres i parets per la maquinària, de manera que a l'exterior el soroll no fos superior a 50 decibels. En relació amb les aigües residuals, s'indicava que l'empresa havia de fer una depuració primària i abocar l'aigua a la xarxa general, i també que el polígon Can Magre havia de tenir una estació depuradora sense especificar qui l'havia d'instal·lar. La inauguració

és a l'agost de 1972.

La plantilla venia de forma majoritària de Barcelona i l'empresa s'encarregava del trasllat en microbús. Entre les poques persones de Mollet amb qui hem pogut parlar, una persona que demana anonimat, ens explica que hi va treballar uns vuit anys, fins que van tancar (abans havia treballat a Can Mulà i a Can Fàbregas). Recorda que hi havia un centenar de telers i ella teixia jaquard i omplia rodets. La producció final era per a tapisseria de vellut i pana. No en té gaire bon record, perquè la relació amb els treballadors que venien de Barcelona eren molt diferents i no van acabar d'encaixar mai amb la gent de Mollet (fet que altres molletanes que hi van treballar, confirmen). La Maria Alzina hi va treballar un any, entre el 1972 i 73, i feia de teixidora de jaquard, de 2 a 9 del vespre. Recorda que només cinc o sis persones del seu torn vivien a Mollet. Totes van haver de fer un curs d'aprenentatge a les instal·lacions de Barcelona per aprendre les tècniques de producció pròpies.

Josep-Matias de España Muntadas, descendent de la família propietària i alcalde de l'Hospitalet de Llobregat (1962-1973), l'any 1974 és nomenat president del Consell d'Administració. El maig de 1975 des de l'Ajuntament de Mollet els reclama la solució de forma individual de la depuració d'aigües residuals, "...pendent de resposta dels organismes oficials superiors competents i mentre no se solucioni aquesta qüestió no es pot concedir el permís definitiu". La Comissió Municipal Permanent de l'Ajuntament de Mollet de juliol va decidir que no es podia

⁴ Francesc Tallada, un dels representants obrers, explica a "... de la fàbrica de Sants van aprofitar tot el que van poder i la resta van vendre-la com a "xatarra". En el trasllat es van gastar 50 o 60 milions ptes". L'Avenç núm. 34, gener 1981 pàg. 30

⁵ AHMDV, expedient de sol·licitud de llicència d'obertura 1-6-1971

⁶ Durant la guerra civil havia estat membre del Comitè de Col·lectivització, nomenat per la UGT. Antoni Cuenca, advocat dels treballadors, el responsabilitza en part de la davallada de Mollet, per la seva manca de professionalitat.

concedir la llicència d'activitat mentre no es resolgués això.

Feia dos anys que s'havien traslladat a Mollet i un dia de tempesta s'en-sorra part del sostre d'una de les naus. Aquest fet s'exposa a la Junta d'accionistes de juliol de 1975 com un dels factors que van influir en les pèrdues de l'exercici anterior, per la paralització de la fàbrica i el desaprofitament per mal estat de gènere acabat, amb pèrdues de producció i vendes, tot i que l'assegurança cobria els desperfectes⁷.

La situació financera era delicada; van demanar un préstec de 60 milions de pessetes al Banc Hipotecari d'Espanya a tornar en vuit anys, a un interès de l'11,5% anual (la fàbrica es taxava en 120 milions)⁸. A primers de gener de 1978 s'inicia un procés preventiu d'embargaments, el primer, promogut per Llambes SA d'Igualada per l'impagament de 131.373 pessetes, seguit d'altres empreses i administracions locals. El juny de 1979, els treballadors inicien una vaga com a protesta per no haver cobrat durant set setmanes i per les reestructuracions fetes. Finalment, 188 treballadors presenten demanda a Magistratura de Treball per l'incompliment de conveni col·lectiu en el pagament de salaris, que provocà també l'embargament. L'any 1980 es presenta el darrer expedient on l'empresa proposa una liquidació honrosa.

El gener del mateix 1980, quan l'empresa estava prop de fer fallida, Josep-Matias de España Muntadas, manifesta en una entrevista: "... Ens havíem traslladat a Mollet, però no vam saber-ho fer. La nova factoria requeria molta menys mà d'obra de la que teníem. Els processos d'alleugeriment de la plantilla no van ser prou ràpids,

van haver-hi moltes dificultats, i això va provocar, juntament amb un excés d'inversió (es va invertir més del que disposàvem) una situació molt difícil. La factoria no podia dir-se que perdia molt, però els costos financers van ser "tremendos". Aquest refinançament a curt termini va ser caríssim..."⁹

Amb l'empresa aturada i fora de servei, hi ha la subhasta pública i la venda judicial. La subhasta (4-7-1989) adjudica a l'empresa Big Grupo Prizcart SA per 900.000 pessetes el terreny i les instal·lacions, amb l'obligació de pagar la hipoteca de 60 milions i de fer front a tots els deutes per valor de 490.591.904 pessetes¹⁰.

Quan queda paralitzada l'activitat productiva, part de les instal·lacions i naus són llogades a altres indústries del ram tèxtil. A finals del 1981 l'empresa Aprestos y Acabados Mollet SA ocupa una superfície de 890 m² en una de les naus. El març de 1983 l'empresa SA Cosmos de Tints n'ocupa una altra de 2.000 m² i després reordena els terrenys, aprofita les naus en desús i en construeix de noves per a la venda o lloguer a tercers.

Els advocats dels treballadors i de l'empresa coincideixen en assenyalar algunes de les causes de la crisi que van dur a la desfeta, entre les quals hi hauria el fet de realitzar tot el procés tèxtil, des de l'entrada del cotó fins a la sortida del teixit acabat, quan la majoria d'indústries, aquells anys ja havien diversificat la producció. I això tot mantenint els mateixos pressupostos de cinquanta anys enrera, ja que aquest funcionament implicava impostos elevats i grans despeses de manteniment. També influí el fet de tenir una estructura empresarial fora mida i molt

⁷ (FABRE i HUERTAS, 1981). A Mollet aquest fet va passar desapercbut. No figura cap expedient a l'Ajuntament ni tampoc va ser conegut. Memòria de l'exercici 1974, El Correo Catalán de 10-7-1975

⁸ Registre de la Propietat, finca 11476 de Mollet del Vallès, inscripció 3a

⁹ Entrevista a L'Avenç, gener 1981, pàg. 33

¹⁰ Registre de la Propietat, finca 11476-8/do de Mollet del Vallès, inscripcions 4a i 5a

costosa. I finalment, l'acció de l'últim gerent, José Matias de España, que en un intent d'emular els seus avis i besavis va voler fer de polític i d'empresari, amb un aire de romanticisme que potser no el va ajudar a mantenir un llegat d'aquella envergadura.

A Mollet va finalitzar l'activitat després d'un esforç per allargar-ne l'existència.

Bibliografia

- ABEL, Jordi i JORDANA, Jacint. "L'activitat econòmica al Vallès Oriental", Oikos-tau S.A., Vilassar de Mar, Barcelona.
- CABANA, Francesc. "Cotoners. Fàbriques i empresaris. Els protagonistes de la Revolució Industrial a Barcelona". Enciclopèdia Catalana, 1992. Barcelona.
- FABRÉ, Jaume i HUERTAS, J.M^a. Dossier: "La penúltima mort de la España Industrial. Un assaig d'història oral", revista *L'Avenç* núm. 34, gener de 1981, Barcelona.
- GORDI, Josep i VILAGINÈS, Jaume (Coordiadors). "Moledo-Mollet, 993-1993", Ajuntament de Mollet del Vallès 1993, Barcelona.

NADAL OLLER, Jordi (Coordinador). "Història Econòmica de la Catalunya contemporània", 1989, volums 1,4 i 6, Enciclopèdia Catalana Barcelona.

Arxius i fons documentals

- ANC, Arxiu Nacional de Catalunya. Fons La España Industrial SA
- AHMMDV Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès i Fons Martí Pou Torrents.
- AHMMDV Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès, Dossier: "La España Industrial SA Articles de: *La Vanguardia*, 17-11-1963 i 17-11-1972, *El Noticiero Universal*, 17-11-1972, *Revista Vallès*, 25-11-1972 i 2-12-1972, *El Correo Catalán*, 15 i 17-11-1972, 23-9-1975 i 7-2-1976, *El Periódico*, 5-2-1982
- Registre de la Propietat de Mollet del Vallès

Fonts orals

- Antics treballadors de Texlene SA: Ana M. Pérez Sánchez, Ramon Buxés Nicolàs i Martí Juanola Porqueras.
- Antics treballadors de La España Industrial SA: Maria Alzina i A C (demana anonimat)
- Pere Lluís Pedragosa i Joan Ventura Maynou.